

Stephen Toulmin, *Argumentit: Luonne ja käyttö*

Suom. Tapani Kilpeläinen. Tampere: niin & näin, Eurooppalaisen filosofian seura, 2015, 344s.

Viime vuosisadan puolivälissä ”niin sanotut” uuden retoriikan koulukunnan edustajat pyrkivät palauttamaan mielenkiinnon retoriikan tutkimusta kohtaan. Tämän joukon klassikoiksi luetaan yleensä Kenneth Burke, Stephen Toulmin sekä Chaïm Perelman ja Lucie Olbrechts-Tyteca. (MacRae 1993, 293; Summa 1996, 51.) Ensimmäisenä näistä on suomenkielisen yleisön käsiin päätenyt Perelman (1996 [1977]), jonka *Retoriikan valtakunta* ilmestyi suomeksi vuonna 1996. Alun perin vuonna 1977 julkaistu teos ilmestyi kuitenkin hieman jälkijunassa 1950-luvulla ilmestyneisiin uuden retoriikan kulmakiviin (Burke 1950; Perelman ja Olbrechts-Tyteca 1958) verrattuna (ks. myös Vauhkonen 1997). Näin ollen voidaan sanoa, että vuonna 2015 nimellä *Argumentit: luonne ja käyttö* (Toulmin 2015 [1958]) julkaistu suomennos Stephen Toulminin teoksesta *Uses of Argument* (Toulmin 2003 [1958]) on ensimmäinen kerta, kun jokin uuden retoriikan 1950-luvun klassikkoteoksista ilmestyy suomeksi. Aiemmin Toulminin teoksista on suomennettu *Kosmopolis: kuinka uusi aika hukkasi humanismin perinnön* (Toulmin 1998; alkuteos *Cosmopolis: The Hidden Agenda of Modernity* [1990]).

Toulmin tuli jättäneeksi jälkeensä erilaisen perinnön kuin mitä tavoitteli. Tällä viittaa niin kutsuttuun ”Toulminin malliin”, joka on *Argumentit*-teoksesta tuhansia kertoja artikkeleihin, oppikirjoihin ja opinnäytteisiin kopioitu kuvio siitä, miten argumentteja käytännössä katsoen esitetään. Toulminin malli on tekijälleen kuin ärsyttävä hittibiisi, jonka yleisö on ymmärtänyt hieman väärin ja jota se toivoo aina uudelleen ja uudelleen: ”[...] retoriikan teoria on viimeinen asia jota luulin olevani tekemässä. Kirjoitin teoksen osaksi analyttisen filosofian piirissä vallinnutta poleemista debattia [...]” (Toulmin 2006, 26; käänös R.N.). Teoksen päivitetyn painoksen esipuhe on sisällytetty suomennokseen, ja siinä Toulmin (2015, 7) toteaa edelleen, että hänen teoksensa aihe on epistemologia – ei retoriikka, argumentaatioteoria tai informaalin logiikka. Täysin syytön teoksensa tulkintaan Toulmin ei kuitenkaan ole, sillä teoksessaan hän itse viittasi malliin nimityksellä ”pattern of analysis” (Toulmin 2003, 90 ja 103). Kilpeläinen on suomentanut tämän joko sanalla ”analyysihahmo” (Toulmin 2015, 129, 146) tai ”analyysikaavio” (emt., 183).

Argumentit on viiden esseen kokoelma: (I) Argumenttikentät ja modaalit, (II) todennäköisyys, (III) argumenttien kaava, (IV) käyttölogiikka ja idealisoitu logiikka sekä (V) epistemologisen teorian alkuperä. Teoksen kokonaisuus on hyvä pitää mielessä sen merkitystä arvioitaessa. Essee III sisältää mainitun Toulminin mallin, eli kuvion argumentin rakenteesta (Toulmin 2015, 138), jonka mukaan argumentit *käytännössä katsoen* etenevät ”lähtötiedoista” (*data*) esitetyn ”oikeutuksen” (*warrant*) avulla ”väitteeseen” (*claim*). Näitä kolmea elementtiä loogikot ovat kutsuneet Aristoteleen syllogismia seuraten nimillä alipremissi, pääpremissi ja johtopäätös. Mikäli oikeutus kyseenalaistetaan, voidaan sen tueksi esittää vielä ”taustatukea” (*backing*). Lisäksi modaaliset ”määreet” (*modal qualifiers*) ja mahdolliset ”vastatodistelut” (*rebuttals*) yhdessä säätelevät oikeutuksen voimaa ja esittävät ehdot, joiden täytyessä väite voidaan kokonaan hylätä. Edellisten keskeisten termien käänöksissä on suomentajalla suuri vastuu, kun modernin klassikon sanastoa paalutetaan tulevia lukijapolvia varten. Tapani Kilpeläinen onkin poikennut ainakin joistain aiemmista Toulminin käsitteiden suomennoksista (ks. esim. Summa 1996, 78).

Kilpeläisen moite siitä, että ”Toulminista ei aina ota tolkkua, onko hänen sanankäyttönsä käsitteellisesti kurinalaista vai kuritonta” (ks. Toulmin 2015, 330) on kieltämättä paikallaan. Esimerkiksi termin *warrant* kohdalla suomentaja on joutunut hankalaan tilanteeseen, sillä Toulmin on nimenomaan halunnut käyttää jotain muuta sanaa kuin englannin *justification*. Tästä huolimatta molemmat on suomennettu sanoilla ”oikeutus” ja ”oikeuttaa”. Tällaiset seikat teoksessa viittaavat siihen, että hieman tarkemmat suomentajan huomautukset olisivat olleet paikallaan. Termi *warrant* on yksi Toulminin keskeisistä ja kiistellyistä kontribuutioista (ks. esim. Klump 2006), ja hyvä esimerkki käsitteestä, jonka kohdalla Toulminin alkuperäisten käsitteiden ja annetun suomennoksen taustoja olisi hyvä avata lukijalle. Tärkeintä toki on, että lukija ymmärtää kirjoittajan tarkoituksen oikein. Siitä huolimatta suomenkielinen teksti vaikuttaa ajoittain kankealta, mikä johtunee alkuperäistekstin turhankin tarkasta kunnioittamisesta.

Teoksen kuuluisimmaksi tullut piirre eli ”Toulminin malli” on loppujen lopuksi vain pieni osa teosta. Sitä käsitellään lähinnä esseessä III eikä siinä esiteltyihin käsitteisiin juuri palata teoksessa sen jälkeen. Toulminin teoksen tarkoitus onkin tarkastella formaalia logiikkaa välineenä, joka kelpaa lähinnä loogikoiden käyttöön, eikä niinkään argumentaation ja ajattelun tutkimiseen sellaisena kuin se käytännössä ilmenee – niin arkielämässä kuin eri tieteenaloilla. Esimerkiksi esseessä II Toulmin pyrkii osoittamaan, miten adverbilla ”todennäköisesti” on käytännön argumentaatiossa väitteen vahvuutta *vähentävä*, ei sitä vahvistava vaikutus. Argumentaatiota vaikkapa politiikan saralla seuraaville tämä lienee itsestäänselvyys, mutta Toulminin yleisölle näin ei ollut. Logiikan sääntöjen turhan tiukka kunnioittaminen on Toulminin (2015, 153–154) mukaan aiheuttanut aitoa haittaa, esimerkiksi kun sovelletaan universaalipremissiä ”jokainen A on B”:

Siinä missä loogikko on menneisyydessä väkisin vääntänyt kaikki yleistotematukset ennalta päätettyyn muotoon, käytännön puheessa on tavallisesti käytetty kymmenkuntaa eri muotoa [...] Vertailemalla näitä puhetapoja – sen sijaan että ne olisi jätetty huomiotta tai väitetty, että ne ovat kaikki yhtä ja samaa – loogikot olisivat jo kauan sitten voineet tehdä keskeisiksi huomaamamme erottelut. [...] Jopa niin kaukaisella kentällä kuin filosofisessa etiikassa jotkin harmaapäiset ongelmat ovat syntyneet juuri näin. [...] Siinä missä logiikka vaatii muotoa ”*Kaikki* valehtelevä on tuomittavaa” tai ”*Kaikki* lupauksen pitäminen on oikein”, arkipuhe vastaa ”Valehtelevä on tuomittavaa” ja ”Lpauksen pitäminen on oikein”.

Juuri tällaisen ehdottomuuden tilalle Toulmin ehdottaa ”oikeutuksiaan” ja ”taustatukiaan”. Toulminille itselleen hänen kuuluisa ”mallinsa” on pikemminkin väline, jonka avulla hän havainnollistaa sitä, miten argumentaatiosta ja järjestyksestä kiinnostuneiden ei tulisi rajoittaa itseään perinteisellä syllogistisella ajattelutavalla. Argumentaatiosta on nimittäin sekä piirteitä jotka ovat yhteisiä alasta tai ”kentästä” riippumatta (*field-invariant*) että myös ”kenttäriippuvaisia” ominaisuuksia (*field-dependent*). Tässä piilee tietty ironia: kaikesta huolimatta Toulmin itse esittää yhtä ainoaa analyysimallia, joka kattaa kaiken argumentaation (Govier 1987, 17). Niin imarteleva kuin vertaus voisikin olla, Toulminin tarkoitus tuskin oli päätyä miksikään uuden retoriikan Aristoteleeksi. Tässä mielessä Toulminin nihkeyden hänen niin sanottua ”malliaan” kohtaan ymmärtää. Argumentaatiosta puhuttaessa häneen kuitenkin viitataan lähes aina – vähintään ohimennen – ja argumentaatioteorian ja retoriikan oppikirjat vilisevät kaavioita, joissa on ilmeisiä Toulmin-vaihteluita (ks. esim. Fairclough ja Fairclough 2012; Walton, Reed ja Macagno 2008).

Esseissään IV ja V Toulmin jatkaa vielä kritisoimalla muun muassa jaottelua deduktioon ja induktioon sekä toteamalla, että ”perustelujen vaatimisen *merkityksettömyys*” ei ole sama asia kuin ”perusteiden *puuttuminen*” (Toulmin 2015, 312). Esimerkiksi politologit voisivatkin hyödyntää Toulminia aiempaa laajemmin pohtimalla vaikkapa seuraavia kysymyksiä: ”Mihin väittämiin ei vaadita perusteluja?” ja ”Minkä väittämien kohdalla vaaditaan tiukkaa loogisuutta ja milloin taas sallitaan löyhempi argumentointi?”. Sen lisäksi, että Toulmin on ”mallillaan” tullut näyttäneeksi tietä argumentaation tutkijoille, tarjoaa hänen teoksensa myös elintärkeää tulitukea sille, että moista analyysia saa ylipäättään tehdä. Toulminin hyökkäys formaalin logiikan ylivaltaa kohtaan on luonut maaperää argumentaation ja retoriikan tutkijoille, vaikka tekijä itse ei *Argumentteja* näiden alojen teokseksi mieltänytkään.

Argumentit saikin aikanaan kahtiajakaisen vastaanoton. Hänen varsinaisesta aiheestaan eli formaalin logiikan kritiikistä kiinnostuneet filosofit ovat laajalti tuominneet teoksen, kun taas retoriikasta ja puheesta kiinnostunut yleisö on osoittanut sille suosiotaan. (Govier 1987, 17.) Toulmin (2006, 26) on todennut myös itse jälkikäteen, että *Argumentit* sai aikanaan ”yksimielisen vihamielisen” vastaanoton, ja kirjan lukuisista uusintapainoksista on kiittäminen lähinnä viestintätieteilijöitä. Esimerkiksi yhdysvaltalaisissa viestinnän oppikirjoissa on yleensä ”pakollinen luku Toulminin mallista” (Hitchcock ja Verheij 2006, 3). Lisäksi Toulminin mallia on hyödynnetty myös tietotekniikan ja tekoälyn parissa (emt.).

Louin (2006) ihmis- ja yhteiskuntatieteellisiin lehtiin kohdistaman viittausanalyysin mukaan Toulminin *Argumentit* ohitti viittausmäärissä Perelmanin ja Olbrechts-Tytecan (1958) teoksen 1990-luvun puolivälissä – samoihin aikoihin kun Perelmanista tuli ensimmäinen suomennettu uuden retoriikan edustaja. Tämä on merkillepantavaa etenkin, kun yleensä juuri Perelmania on totuttu pitämään uuden retoriikan suosituimpana nimenä (ks. esim. Vauhkonen 1997). Toulminin teos soveltuu hyvin esimerkiksi argumentaatioteorian oppikirjojen ohessa nautittavaksi, sillä sen avulla voi rakentaa niin teoreettista kuin aatehistoriallistakin siltaa perinteisen logiikan ja nykymuotoisen argumentaatioanalyysin – ja sitä kautta myös retoriikan – välille. Vaihtoehtoisesti se voi olla mielekästä luettavaa tieteenfilosofiasta ja epistemologiasta kiinnostuneille. Toisin kuin uuden retoriikan ympärillä käytävästä keskustelusta voisi toisinaan kuvitella, teos ei kuitenkaan missään nimessä ole mikään retoriikan oppikirja. Niin tai näin, sivistysmielessä oli jo aikakin, että tämä maailmalla vuosikymmeniä uudelleenpainettu kirja vihdoinkin käännettiin suomeksi.

RISTO NIEMIKARI

LÄHTEET

- Burke, Kenneth. 1950. *A Rhetoric of Motives*. New York: Prentice-Hall.
- Fairclough, Isabela ja Fairclough, Norman. 2012. *Political discourse analysis: a method for advanced students*. Abingdon: Routledge.
- Govier, Trudy. 1987. *Problems in argument analysis and evaluation*. Dordrecht: Foris.

-
- Hitchcock, David ja Verheij, Bart. (toim.). 2006. *Arguing on the Toulmin model: new essays in argument analysis and evaluation*. Dordrecht: Springer.
- Klumpp, James F. 2006. Warranting Arguments, the Virtue of Verb. Teoksessa David Hitchcock ja Bart Verheij (toim.), *Arguing on the Toulmin Model: New Essays in Argument Analysis and Evaluation*. Dordrecht: Springer, 103–114.
- Loui, Ronald P. 2006. A citation-based reflection on Toulmin and argument. Teoksessa David Hitchcock ja Bart Verheij (toim.), *Arguing on the Toulmin Model: New Essays in Argument Analysis and Evaluation*. Dordrecht: Springer, 31–38.
- MacRae Jr., Duncan. 1993. Guidelines for Policy Discourse: Consensual versus Adversarial. Teoksessa Frank Fischer ja John Forester (toim.), *The Argumentative Turn in Policy Analysis and Planning*. Durham & London: Duke University Press, 291–318.
- Perelman, Chaïm ja Olbrechts-Tyteca, Lucie. 1958. *Traité de l'argumentation: la nouvelle rhétorique*. Paris: Presses universitaires de France.
- Perelman, Chaïm. 1996 [1977]. *Retoriikan valtakunta*. Suom. Leevi Lehto. Tampere: Vastapaino.
- Summa, Hilikka. 1996. Kolme näkökulmaa uuteen retoriikkaan: Burke, Perelman, Toulmin ja retoriikan kunnianpalautus. Teoksessa Kari Palonen ja Hilikka Summa (toim.), *Pelkkää retoriikkaa: tutkimuksen ja politiikan retoriikat*. Tampere: Vastapaino, 51–84.
- Toulmin, Stephen. 1998. *Kosmopolis: kuinka uusi aika hukkasi humanismin perinnön*. Suom. Matti Kinnunen. Helsinki: WSOY.
- Toulmin, Stephen. 2003 [1958]. *The Uses of Argument*. Päivitetty painos. Cambridge: Cambridge University Press.
- Toulmin, Stephen. 2015 [1958]. *Argumentit: luonne ja käyttö*. Suom. Tapani Kilpeläinen. Tampere: niin & näin, Eurooppalaisen filosofian seura.
- Vauhkonen, Jouni. 1997. Matkalippu retoriikan valtakuntaan. *niin & näin* 4:1, 20–21.
- Walton, Douglas, Reed, Chris ja Macagno, Fabrizio. 2008. *Argumentation schemes*. Cambridge: Cambridge University Press.